

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Власенко В. М., канд. іст. наук;
Дегтярьов С. І., д-р іст. наук;
Король С. М., канд. політ. наук;
Куліш А. М., д-р юрид. наук;
Лобко Н. В., канд. іст. наук;
Нестеренко В. А., канд. іст. наук;
Піскун В. М., д-р іст. наук;
Семенов В. М., канд. наук з держ. упр.;
Сухонос В. В., д-р. юрид. наук.

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 11 від 11.05. 2017 р.)

**Суспільно-політичні процеси на українських землях:
історія, проблеми, перспективи** : матер. IV Всеукр. наук.-
практ. конф. : у 2 част. (Суми, 19 травня 2017 р.) / ред. колегія :
В. М. Власенко, С. І. Дегтярьов та ін. – Суми : Сумський
державний університет, 2017. – Ч. 1. – 100 с.

До збірника увійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ВНЗ і наукових установ, виголошені в рамках IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи» (Посвідчення УкрІНТЕІ № 703 від 5 грудня 2016 р.), присвяченої актуальним питанням суспільно-гуманітарних наук.

**ГЕТЬМАНАТ П. СКОРОПАДСЬКОГО ЯК ВТІЛЕННЯ
ДЕРЖАВНИЦЬКОГО ПРОЕКТУ УКРАЇНИ 1918 р.**

28 квітня 1918 р. німецьким військовим командуванням були заарештовані управляючий Міністерством закордонних справ М. Любинський та директор Адміністративно-політичного департаменту внутрішніх справ Ю. Гаєвський [1, с. 174], а також військовий міністр О. Жуковський, які у березні-квітні 1918 р. створили «Комітет спасіння України». Приводом для таких дій стало викрадення, за авантюрним наказом прем'єр-міністра В. Голубовича, директора Російського банку зовнішньої торгівлі та цукрозаводчика А. Доброго [2, с. 174].

Скориставшись арештом вказаних урядовців та тим фактом, що сама Центральна Рада була неспроможною вчиняти опір, П. Скоропадський в ніч з 28 на 29 квітня 1918 р. наказав сконцентрувати наявні сили і захопити урядову дільницю на Липках: військове міністерство, МВС, державний банк. Незважаючи на брак сил, переворот вдався.

29 квітня 1918 р. П. Скоропадського було проголошено гетьманом України. З цього приводу уряд гетьманату видав грамоту «До всього українського народу», де було сказано: «Бувше Українське Правительство не здійснило державного будування України, позаяк було зовсім не здатне до цього. Бешкети та анархія продовжуються на Україні, економічна розруха і безробіття збільшуються і розповсюджуються з кожним днем і врешті до багатішої колись-то України встає грізна мара голоду. При такому становищі, яке загрожує новою катастрофою Україні, глибоко сколихнуло всі трудові маси населення, які виступили з категоричним домаганням негайно збудувати таку Державну Владу, яка здібна була б забезпечити

населенню спокій, закон і можливість творчої праці. Як вірний син України я вирішив відкликнутись на цей поклик і взяти на себе тимчасово всю повноту влади. Цією грамотою я оголошую себе Гетьманом всієї України» [3].

Разом із «Грамотою...» були прийняті «Закони про тимчасовий державний устрій України», один з яких було призначено гетьманській владі. Так, зокрема «Законами...» передбачалося, що: «Влада управління належить виключно до Гетьмана України в межах всієї Української Держави». При цьому «Гетьман стверджує закони і без його санкцій ніякий закон не може мати сили». Крім того проголошувалось, що гетьман є «...вищий керівничий всіх зносин Української Держави з закордонними» та «...Верховний Воевода Української Армії і Фльоти» [4, с. 1]. Надавалося Гетьманові і право помилування засуджених.

Фактично цими «Законами...» було закріплено режим особистої влади гетьмана П. Скоропадського, на думку якого країна «...може бути врятована лише диктаторською владою, лише волею однієї людини можна повернути до нас порядок, вирішити аграрне питання та провести ті демократичні реформи, які є так необхідними для країни» і ще: «...для формування нових, більш здорових засад у нашому житті це може бути зроблено шляхом одноосібної влади, що опирається хоча б на малу силу, але все ж таки силу. Іншого шляху у нас немає й не буде ще досить довго. Усі ці наради різних суспільних об'єднань, усі ці розрізнені дії окремих військових начальників, що змовляються між собою, ніякого позитивного результату не можуть мати» [5, с. 174].

Проте, незважаючи на явно диктаторський характер влади Скоропадського, досить цікавими були два повноваження гетьмана, які згодом могли б йому дозволити створити в Україні якийсь з варіантів парламентарної форми правління (як монархії, так і республіки): призначення «отамана Ради Міністрів»,

затвердження та скасування персонального складу уряду (п. 3 Законів...) та скріплення своїм підписом отаманом чи міністром наказів чи розпоряджень гетьмана (п. 8 Законів...) [4, с. 1].

Сам П. Скоропадський вважав, що лідери Української Центральної Ради, які недооцінювали роль тяжкої поточної праці державного апарату, «...дійсно вважали, що з оголошенням у Центральній Раді самостійної України Українська держава стане беззаперечним фактом. Для них українська вивіска була вже чимось, що вони вважали непорушним. Уся діяльність Центральної Ради, якщо можна так сказати, була спрямована до зовнішнього, до посилення українства для ока, мало піклуючись про його внутрішній, серйозний культурний розвиток» [5, с. 134].

Як відомо, після перевороту було здійснено три спроби сформувати уряд П. Скоропадського. Першою спробою була діяльність протягом одного дня отамана Ради Міністрів М. Устимовича. Спроба виявилася невдалою і 30 квітня 1918 р. отаманом став відомий юрист М. Василенко. Проте його спроба залучити до уряду провідних національних чи лівих лідерів не знайшла підтримки серед партійних лідерів України [6, с. 64].

Саме тому втретє уряд формувався не за партійною, а за професійною основою. Його отаманом став Ф. Лизогуб. Уряд не користувався популярністю серед сучасників. Більше того, аналізуючи прізвища міністрів, їх дореволюційні звання й посади чи партійну приналежність, супротивники П. Скоропадського наголошували: українців там не було [7, с. 226].

Але, на нашу думку, правим є біограф гетьмана Г. Папакін, який вказав, що «...насправді там не було українських соціалістів, котрі, замість переговорів з прем'єрами гетьмана, бігали до німецького штабу, сподіваючись на його вплив на Скоропадського» [6, с. 64].

Таким чином, до гетьманського уряду Ф. Лизогуба увійшли талановиті адміністратори і через декілька місяців в

Україні було відновлена діяльність адміністративного апарату, проголошено принцип недоторканості приватної власності і відкинута ідея про культурну автономію. Вправна ж діяльність Скоропадського ззовні країни сприяла тому, що Україну як незалежну державу визнали 12 країн (за часів Центральної Ради таке визнання вона отримала лише від 3 держав). В середині країни було засновано 150 нових гімназій, відкрито три нові університети: у Києві, Катеринославі та у Кам'янець-Подільському. Було засновано національний архів і бібліотека в 1 млн томів. 14 листопада 1918 р. було створено Академію Наук України на чолі з основоположником теорії ноосфери В. Вернадським. І, нарешті, саме П. Скоропадському вдалося створити першу регулярну українську армію і довести її до 60 тисяч вояків [8, с. 146].

Можна погодитись із думкою про реальне державне будівництво за часів його правління [9, с. 214], адже його семимісячне правління було набагато більш плідним, ніж робота органів УНР. Але проголошення Скоропадським 15 листопада 1918 р. Акту федерації про об'єднання України з небільшовицькою російською державою стало поштовхом до повстання селянської опозиції на чолі з С. Петлюрою. І хоча повстання виявилось вдалим, його наслідки були здебільшого негативними внаслідок вторгнення більшовиків.

1. Волга В. О. Державний переворот. Міф-можливість-реальність / В. О. Волга. – К. : Нора-Друк, 2003. – 160 с.

2. Петровський В. В. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі / В. В. Петровський, Л. О. Радченко, В. І. Семененко. – [Вид. 3-є, випр. і доп.]. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2010. – 624 с.

3. Грамота до всього українського народу від 29 квітня 1918 року // Державний вісник. – 1918. – 16 травня. – № 1. – С. 1.

4. Закони про тимчасовий державний устрій України від 29 квітня 1918 року // Державний вісник. – 1918. – 16 травня. – № 1. – С. 1–2.

5. *Скоропадский П.* Воспоминания. Конец 1917 года по декабрь 1918 года / П. Скоропадский. – Киев – Филадельфия : б/изд-ва, 1995. – 494 с.
6. *Папакін Г. В.* Павло Скоропадський: патріот, державотворець, людина. Історико-архівні нариси / Г. В. Папакін. – К. : б/в, 2003. – 282 с.
7. *Лотоцький А. Л.* Історія України для дітей / А. Л. Лотоцький. – Львів : Фенікс, 1990. – 239 с. – (Книгозбірня «Просвіти»; число 2).
8. *Удовик С. Л.* Глобалізація: семиотическіе підходи / Удовик С. Л. – М. : Рефл-бук, К. : Ваклер, 2002. – 480 с. – (Образовательная библиотека).
9. *Сухонос В. В.* Держава: питання теорії (загальний і конституційно-правовий аспекти) : [монографія] / Володимир Вікторович Сухонос. – Суми : Університетська книга, 2015. – 343 с.